

NARODNI MUZEJ-ZADAR
BIBLIOTEKA

ETNO

JOSO

ETNOGRAFSKI ODJEL I GALERIJA UMJETNINA
NARODNOG MUZEJA U ZADRU

ETNO JOSO

IZLOŽBA FOTOGRAFIJE
JOSE ŠPRALJE

GRADSKA LOŽA, ZADAR, 13 - 25. XI. 1990.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ETNO
1020

ANTHROPOLOGY
MUSEUM

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

Čovjek se rodi u određenom kraju, u njemu odrasta primajući sve njegove sokove i suše, razgrađuje ih, razrađuje i tako odrasta. Kroz nebrojena susretanja sa svojim najbližima u kući i sa svima daljnjima izvan kuće, igrajući se i oponašajući ih, dijete se sve više upleće u taj čudesni svijet životnog gibanja i talasanja. Ova iskustva dat će ton svim njegovim kasnijim doživljajima.

Vezanost za rodni kraj dio je čovjekova identiteta. Stoga prostorna udaljenost neće od njega udaljiti slike njegova djetinjstva već, dapače, kultura drugačija od one kroz koju je počeo upoznavati sebe i svijet oko sebe može ove najranije slike učiniti vrlo živima. Ovo se odnosi i na Josu Špralju, koji već godinama živi u Kanadi, ali se svake godine vraća u svoj Zadar i Žman na Dugom otoku obnavljajući uspomene i druženja s krajem i ljudima. Ne zadržava se samo na ovim postajama, već navraća i na druge otoke zadarskog arhipelaga, a i u zadarsko kopneno zaleđe. Fotoaparatom nastoji zabilježiti situacije, događanja, ljude, pejzaže na kojima mu se zadržji pogled. U susretu s ljudima i krajevima traži svakodnevicu koju je ostavio otišavši u Kanadu. Ovo nije samo nostalgija za rodnim krajem već i traženje prirodnijega, čovjeku bližeg načina života, koji guši današnji tehnizirani svijet.

A person comes into the world in a certain region, grows up there accepting all its juices and droughts, takes them to pieces, puts them together again, and so grows up. In countless encounters with his closest relatives in the house and with all other people away from home, playing and imitating them — the child becomes more and more involved in that wonderful world of life's motion and undulation. This experience will give the tone to all his subsequent affairs.

Ties to one's native place are a part of man's identity, and distance will not remove the images of his childhood; on the contrary, a new culture, different from the one in which he got to know himself and the world, can make these earliest images very much alive. This applies to Joso Špralja, who has been living in Canada for years, but visits Zadar and Žman on the island of Dugi Otok each year to refresh his memories and to associate with the land and the people. He does not stop there but also visits other islands as well as the mainland. With his camera he attempts to record the situations, events, people and landscapes that attract his eye. In his encounters with the people and the land he looks for everyday things which he had known when he left for Canada. This is not only homesickness

Zadivljen i svaki put ponovno obogaćen dodirima sa svijetom svoga djetinjstva i mladosti istodobno uviđa kako taj svijet živi u starijem stanovništvu, u napuštenim okućnicama, na kojima se nađu raznovrsni predmeti sada izvan funkcije. Shvaćajući neminovnost promjena, ipak ostaje zgranut naglim prekidima, promjenama, žaleći što je kontinuitet naglo prekinut. Gleda, sjeća se, razmišlja što je moglo naći svoje mjesto i u suvremenom životu. Ne nalazeći dovoljno sačuvane stare seoske tradicijske kulture, Špralja u materijalu čuvanom u Etnografskom muzeju nastoji nadomjestiti ovaj nedostatak. Seoska tradicijska kultura čuvana u Muzeju i suvremena seoska kultura čine mozaik različitosti. One se velikim dijelom sudaraju, sukobljuju i očito traže pomirenje.

Kad se gleda Špraljine fotografije s motivima iz seoskog tradicijskog života ovoga područja, rađa se pitanje o seoskoj tradiciji ovog područja i našem odnosu prema njoj. Gdje je njeno pravo mjesto u suvremenom životu i gdje naći sponu koja bi ih povezivala, čovjeku vratila njegovu prošlost, utkala je u sadašnjost i otvorila prema budućnosti. Tako Špralja svojim fotografijama budi nostalgiju, ali i uznemiruje. Ovo je svakako pozitivan nemir jer će nas, nadam se, dovesti do drugačijeg odnosa prema vlastitom kulturnom identitetu.

Jasenska Lulić, voditelj
Etnografskog odjela Narodnog
muzeja Zadar

but also a search for a more natural life, closer to man.

Fascinated and enriched with every touch of the world of his childhood and his youth, he is aware that that world survives in the elderly population, in the deserted plots of land where he finds various objects now out of use. While accepting the inevitability of change, he is shocked with the sudden interruption and is sorry that the continuity has been broken. He watches, he remembers, and considers the objects that could find their uses nowadays. Not finding enough of traditional rural culture, Špralja attempts to compensate for this deficiency in the material which is kept in the Ethnographic Museum. The traditional rural culture from the museum and the present-day rural culture present a mosaic of variety. The two cultures clash but are obviously looking for reconciliation.

Špralja's photographs raise several questions. What is our attitude towards the rural tradition of our region? What is its proper place today? Where can we find the link between the traditional and the contemporary, which would give back his past to man, weave it into the present, and open it to the future? Thus Špralja arouses nostalgia but he also disturbs us. This is certainly a positive disquietude because it will hopefully carry us towards a different attitude towards our own cultural identity.

Jasenska Lulić,
Ethnographic Department,
People's Museum, Zadar

Fotografski opus Jose Špralje, bez sumnje, jedan je od najeklatantnijih primjera onog što u literaturi često nazivaju »zadarskom školom fotografije«. Počeci Špraljinog profesionalnog bavljenja fotografijom padaju u rane pedesete godine, dakle upravo ono vrijeme kada se pod utjecajem fotografije braće Brkan i tadašnjih članova osnivača zadarskog foto-kluba počinje formirati specifičan fotografski izraz koji ne bez razloga svjesno nazivamo »zadarskim«. Opći trend pikturnalizma koji je preplavio međunarodne salone fotografije nije ostavio pečat na zadarskoj fotografiji. Za razliku od intencionalnog imitiranja djela slikarstva medijem fotografije koje je postalo dominantno u trendovima pedesetih godina, djela protagonista zadarskog fotografskog kruga, prvenstveno Ante i Zvonimira Brkana, kao i deceniju mlađeg Josipa Špralje svjedoče o iznimnoj koncentraciji na izvorno fotografski motiv čiji je sadržaj izražen jasnim i preciznim fotografskim jezikom. Ovakva metoda rezultirala je nizom sjajnih fotografskih ostvarenja ove trojice autora koja u panorami hrvatske i jugoslavenske fotografije šeste decenije predstavljaju, uz još svega nekoliko protagonista, onu liniju koja je ostala dosljedna u izražavanju čistim medijem.

Rezultat takvog pristupa fotografiji bila su djela koja su pored jasne realizacije, fotografski uočenog motiva, izrazito fotografskog kadra i izreza, znalacke, a nerijetko i upravo briljantne upotrebe reducirane tonske skale između sjajnih dubokih zatamnjenja i kristalne čistoće i blještavila svijetlih partija, predstavljala istovremeno autentičan fotografski dokument, ali i djela izrazitog emotivnog naboja, bujne vizije, skrivenih i simboličnih značenja.

Kada, pišući o Špraljinomj fotografiji, A. Seferović ističe da ona često zrači »neku čudnu auru tajanstvenosti koja pobuđuje čitav niz neliterarnih asocijacija« (predgovor katalogu retrospektive J. Špralje, Narodni muzej Zadar, 1983) on na najbolji način precizira vsebujnu izražajnost tog fotografskog djela koje i svojim vrlo ranim radovima pobuđuje višeslojne emocije, ujedinjujući u sebi i jasno izražen, definiran motiv, metaforu, simbol, a nerijetko i nadrealnu viziju.

Među brojnim motivima ranih Špraljinih fotografija ističu se mnogi etnografski motivi. Snimajući često na terenu kao angažirani suradnik tadašnjeg Etnografskog muzeja u Zadru ili usput, kao fotograf Arheološkog muzeja, ili jednostavno na svojim brojnim lutanjima zadarskim otočjem i Kornatima, Špralja je ostvario velik i zanimljiv opus koji nam je danas dragocjen iz više razloga. Ponajprije radi se o iznimno značajnom registriranju običaja, nošnji i ambijenata koji danas više ne postoje. Nadalje na Špraljinim su fotografijama zabilježeni likovi, fizionomije, karakteri i mentalitet one ruralne Dalmacije koju danas možemo rekonstruirati tek na osnovofotografskih dokumenata, literarnih zapisa i nešto škrte usmene predaje. U isto vrijeme to su najvećim dijelom fotografije velike izražajnosti, vitalnosti, svježine i dojmljive ljepote.

Živeći već gotovo trideset godina u dalekoj Kanadi Špralja nije izgubio vezu s motivima rodnog kraja. Bora-veći ljeti u Zadru i okolici on kamerom registrira ambijente i motive otočkog života istim istraživačkim žarom, istom ljubavlju i istim blagim humorom.

Za razliku od nekadašnjih realizacija u crno bijeloj tehnici sada dominiraju realizacije u kolor fotografiji. Pristup motivu, koji je prvenstveno definiran skalom specifičnog spektra, a tek sekundarno tonskom ljestvicom rezultirao je posebnim pristupom motivu. Ističući prvenstveno kolorističke vrijednosti motiva Špralja nije upao u onu tako čestu zamku fotografa koji nakon dugotrajnog rada u crno-bijeloj tehnici nastoje pod svaku cijenu u kolor fotografiji realizirati što življu i bogatiju skalu boja vapijući za koloristički potenciranim motivima. Pokazujući uvijek zavidnu visinu iskusnog profesionalca Špralja koristi boju prvenstveno da njome opiše atmosferu, izolira i definira motiv. Izražavajući se toplim bojama zgusnutoga tonaliteta Špralja ostvaruje atmosferu emotivne topline, a nerijetko i blage sjete. Motivi koje Špralja registrira po zadarskoj okolici, posebno otočki motivi i dalje su prevalentno vezani za život i običaje otočana. U njima, više no ranije, počinje dominirati dinamičan, gotovo reporterski pristup, zamjetljiv i u sve češćem izražavanju u serijama. Inzistirajući i danas na klasičnim zakonima komponiranja slike Špralja pokazuje ponekad i svjesnu namjeru da dekompozicijom i deformacijom istakne dinamiku scene ili naglasi neki posebno ekspresivni motiv. Među recentnijim Špraljinim djelima vrlo su česte mrtve prirode na kojima dolaze do izražaja specifične Špraljne kolorističke sklonosti. Kako na njima često dominiraju sadržaji koje možemo okarakterizirati kao etnološki zanimljive to su one zastupljene i na ovoj izložbi. U kompozicionom smislu one su često građene iz više manjih, koloristički različitih elemenata koji formiraju nepravilni krug oko centra. Takve fotografije koje prezentiraju plošnu,

koncentričnu i radijalno simetričnu dispoziciju elemenata pokazuju u neku ruku vezu između fotografije i Špraljinog bavljenja dekorativnom keramikom (kolorirani tanjuri s figurativnim motivima) i sve češćeg izražavanja u grafičkim tehnikama.

Špralja je uvijek pokazivao zavidno majstorstvo u portretnoj fotografiji. Osobito su ga zanimali likovi i fizionomije koje zrače elementarnom životnošću, a znao je vješto izraziti kontrast između lica djece i lica staraca i starica na koja je život utisnuo bore. Kao što je svojedobno u crno-bijeloj fotografiji znao majstorski iskoristiti crno-bijeli kontrast u postizanju maksimalne izražajnosti, tako se i u kolor fotografiji, u isticanju portretnih i psiholoških karakteristika Špralja poslužio prvenstveno valerskom i tonskom ljestvicom, koristeći do maksimuma dispoziciju osvjetljenja. Koloristička je skala pri tome u drugom planu. Rezultat su portreti velike plastičnosti, uvjerljivosti i životnosti.

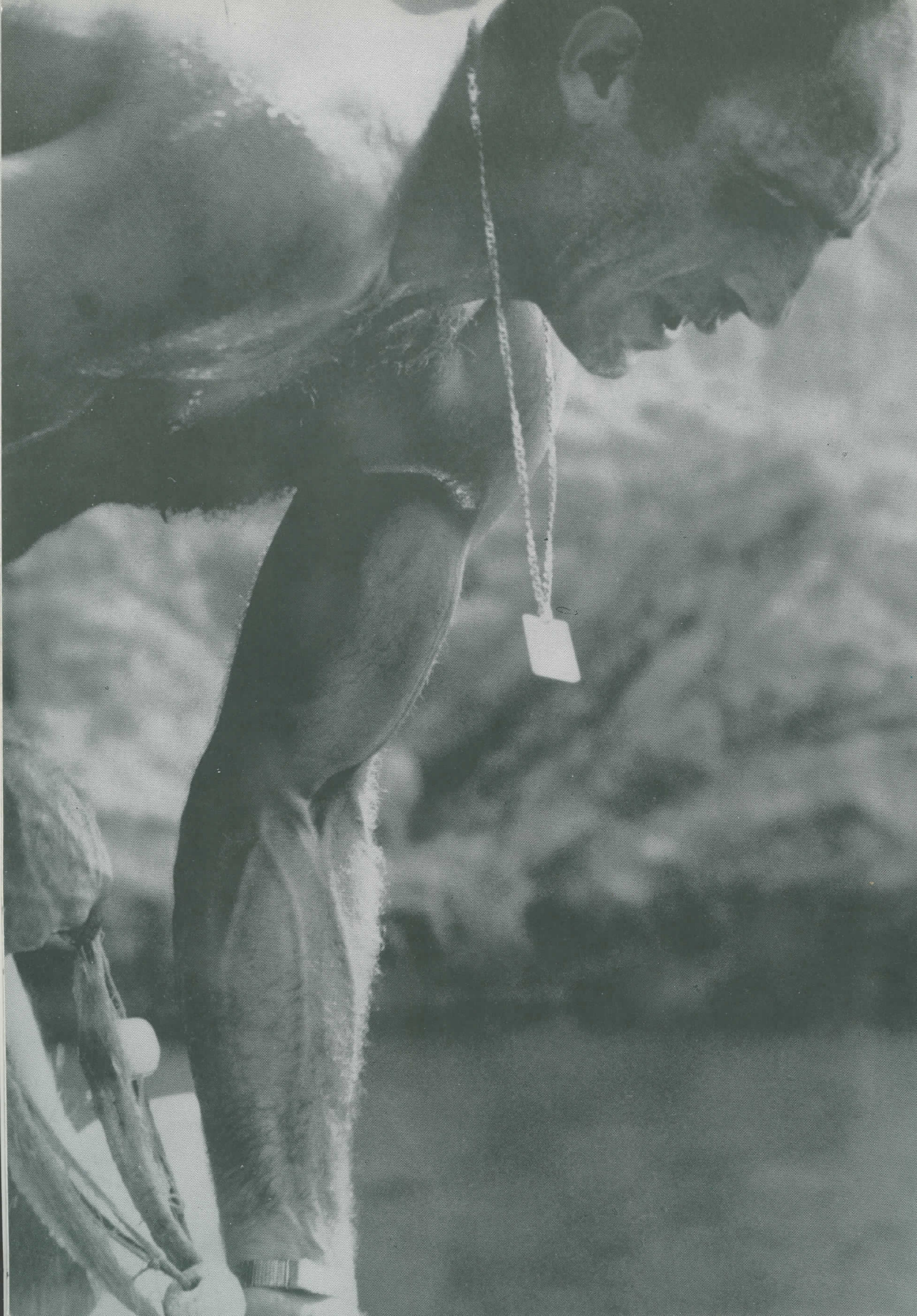
Izložba etnografskih motiva Josipa Špralje pokazuje izuzetno važan segment jednog velikog i značajnog fotografskog opusa. Nastala u rasponu od četiri desetljeća ova djela značajni su dokumenti jednog svijeta u nestajanju, preobrazbi i ponovnom formiranju. Koliko je njihova poruka od izuzetnog značaja za izučavanje i shvaćanje lokalnog i regionalnog ambijenta, toliko je i univerzalna, kao što su to sva istinska umjetnička ostvarenja. Tako nam se ukupno Špraljino fotografsko djelo ne ukazuje samo jednim od temelja suvremene fotografije u Zadru, već u svojoj cjelovitosti i značajan prilog slikovnoj riznici Jadrana.

Zadar, studenog 1990.

Antun Travirka

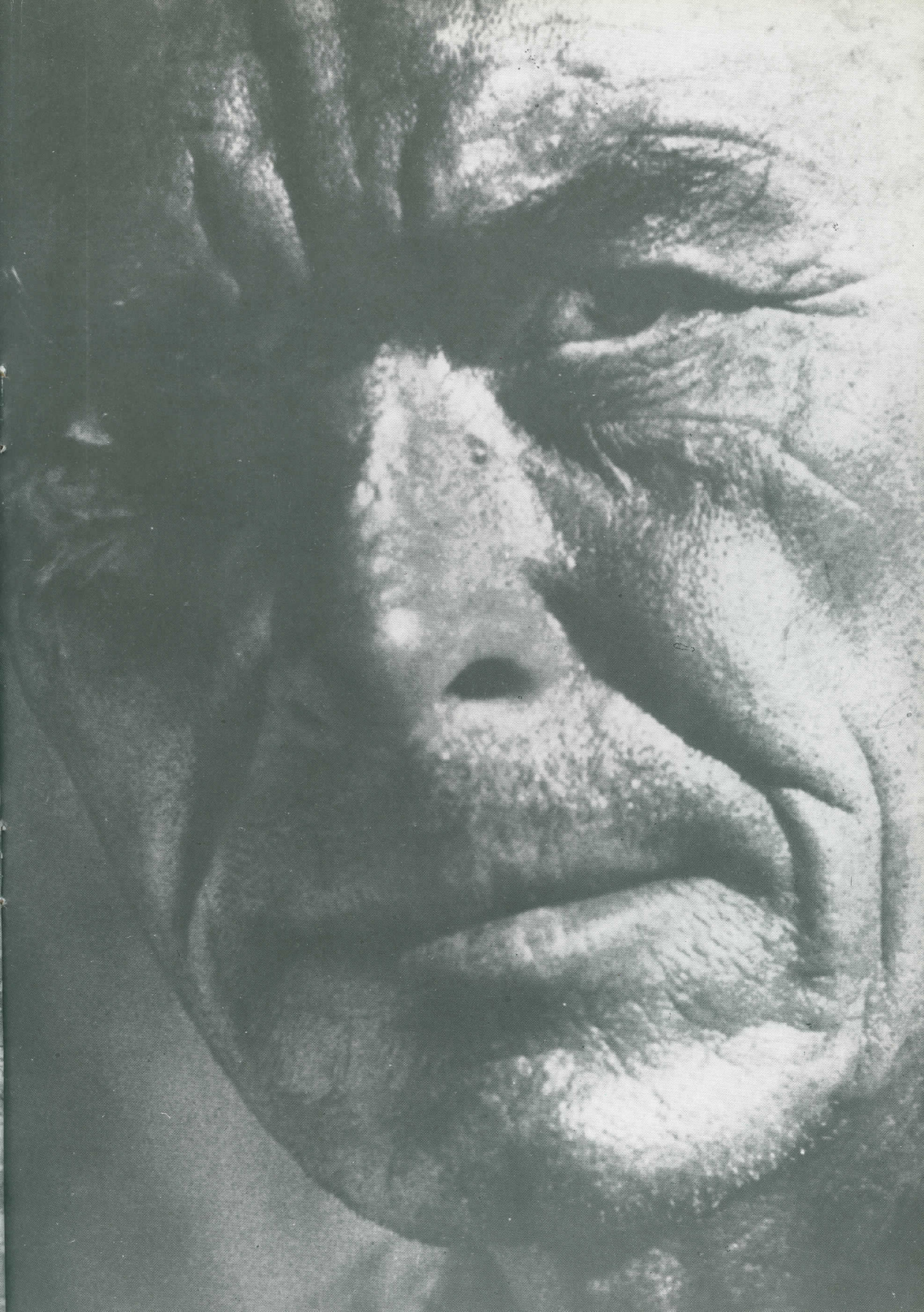

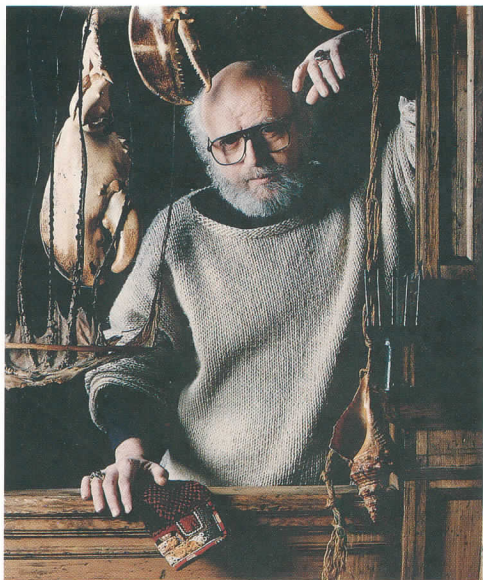

Joso Špralja je rođen 1929. godine u Zadru. Od 1961. živi u Kanadi, ali je u stalnom kontaktu sa rodnim krajem.

Izučio je fotografski obrt u Zadru. Djelovao je kao službeni fotograf Arheološkog muzeja u Zadru od 1950 — 1961. Istovremeno je snimao i etnografske motive šire zadarske okolice.

1961. iseljava u Kanadu gdje pohađa koledž za keramiku i akademiju za skulpturu. Uz fotografiju, keramiku i grafiku bavi se profesionalno i pjevanjem.

Izlagao fotografska, keramička, slikarska i grafička djela na brojnim kolektivnim i samostalnim izložbama. Svoju prvu samostalnu izložbu fotografije ostvario je u Zadru 1959. godine. 1983. Galerija umjetnina organizira retrospektivnu izložbu njegovih fotografija. 1990. godine Etnografski odjel i Galerija umjetnina Narodnog muzeja organiziraju izložbu pod nazivom »Etno Joso«.

Joso Špralja was born in Zadar in 1929. He was apprenticed and trained as a photographer. From 1950 to 1961 he was employed as the official photographer in the Archaeological Museum of Zadar from 1950 to 1961. At the same time he took photographs of motifs from the wider region around Zadar. He emigrated to Canada in 1961 but has maintained regular contact with his native place. In Canada he attended college classes in ceramics and academy for sculpture. In addition to photography, ceramics and graphics he is also a professional singer.

He exhibited photographs, ceramics, paintings and prints in numerous joint and own individual exhibitions. He had his first individual exhibition of photographs in Zadar in 1959. The Art Gallery arranged a retrospective exhibition of his photographs in 1983. And in 1990, the Ethnographic Department and the art Gallery of People's Museum of Zadar organized jointly and exhibition under the title of »Etno Joso«.

Katalog:

Izloženo: 42 color fotografije

12 crno bijelih fotografija

Fotografije prikazuju seosku tradicijsku kulturu sjeverne Dalmacije, a nastale su u vremenu od 1951 — 1990. godine.

Catalogue:

On show: 42 colour photographs

12 black-and-white photographs

The photographs, taken between 1951 and 1990 show the traditional rural culture of North Dalmatia.

Naslovna strana:

Litar: Ženski pojas, sjeverna Dalmacija

Frontispiece:

Litar — woman's belt, N. Dalmatia

Tekstovi: Jasenka Lulić, Antun Travirka
Prijevod na engleski: Vjekoslav Suzanić
Likovno rješenje kataloga: Ivan Herenda
Postava izložbe: Joso Špralja
Izdavač: Narodni muzej Zadar, 1990.
Naklada: 500 primjeraka
Tisak: Zadarska tiskara, Zadar 1990.

